

Cariera de arheolog a profesorului Ion Niculiță – repere și amintiri

Anul 2019 pentru mediul arheologic universitar are o încărcătură simbolică aparte. Pe lângă omagierea prof. Ion Niculiță cu ocazia împlinirii unei vârste venerabile, anul de studii 2018/2019 este marcat de încă două evenimente importante, s-au împlinit 60 de ani de la fondarea Seminarului Științific Studențesc de Arheologie și 50 de ani de la constituirea Muzeului de Antichități a Facultății de Istorie și Filosofie. Aceste două componente, completate de practica arheologică obligatorie a studenților, au devenit pilonii principali de formare ca specialiști a studenților Facultății de Istorie și Filosofie, mai ales a celor specializați în istoria veche. Dacă rămânem în lumea cifrelor și acceptăm că unei generații îi corespunde o perioadă de 25 de ani, atunci la USM avem deja a treia generație de tineri în ale căror amintiri tabăra arheologică, cercetarea de teren și modul de viață cotidian aferent ocupă un loc important în memoria individuală și colectivă. Tot în acest an, 2019, marcăm și împlinirea a 60 de ani de la prima participare la o cercetare arheologică de teren a magistrului Ion Niculiță. În spatele acestor cifre se ascund sute de zile și nopți petrecute în diferite condiții în mai multe localități ale Republicii Moldova, sute de tineri instruiți să studieze, să valorifice și să protejeze patrimoniul cultural al țării și, desigur, zeci de mii de vestigii arheologice, multe dintre care au devenit carte de vizită a muzeelor naționale și raionale de istorie. În condițiile unui laconism expresiv al surselor de arhivă privind istoricul

cercetărilor arheologice la Universitate și a penuriei lucrărilor memorialistice în domeniu, în rândurile care urmează ne propunem să realizăm, prin intermediul unui interviu, o schiță de repere și amintiri care să contureze principalele evenimente ale carierei de arheolog a prof. Ion Niculiță.

Studiul Arheologiei era ancorat spațiului sovietic... Dar când ați auzit prima dată de marile situri de la Troia și Micene?

La lecțiile de *Istorie Antică*, când parcurgeam temele de istoriografie. Trebuie să spun că în afară de lucrarea lui John Pendlebury, alte volume în bibliotecile din Chișinău nu erau. Lipseau lucrările lui A. Evans cu tematica principală axată pe cercetarea Cnossos-ului. Nu se cunoștea mult nici despre Troia și Micene, decât prin intermediul unei lucrări de popularizare semnată de dna T. Zlatkovskaja.

În Arheologie studiile teoretice sunt relativ repede completate de componenta practică. Prin ce a rămas în memorie prima ieșire pe teren?

Să merg la săpături arheologice mi-a propus magistrul meu – E. Rikman. Era vorba de situl culturii Sântana de Mureș-Černjachov de la Delacheu (r-nul Aneni Noi). Dotarea echipei cu mijloace tehnice era foarte redusă. Aveam un singur aparat foto, și acela personal al lui Rikman, câteva rigle de un metru, o busolă și mai mult nimic. Mai era hârtie *kraft*, utilizată

Micene, 2005. Împlinirea visului.

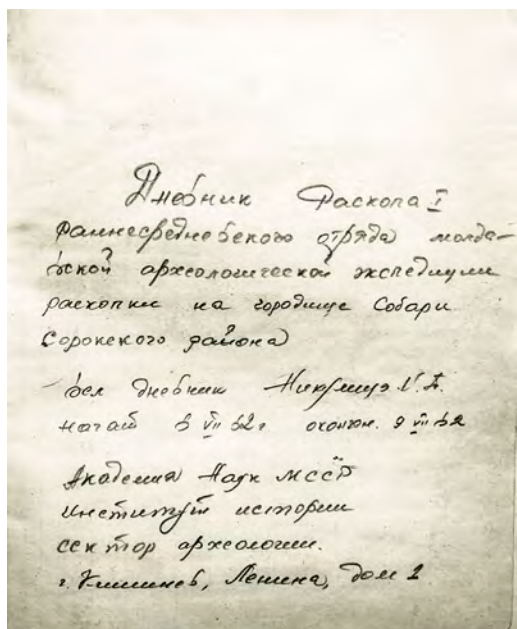
Sobari, 1965. Emanuil Rikman și Ion Niculiță.

la ambalarea artefactelor. Lopeți și hârlețe aduceau sătenii angajați ca muncitori contra unei remunerații în bani. Eu am fost angajat ca preparator, având un salariu de 370 de ruble pe lună, până la reforma bănească din 1961, după care au devenit 37 ruble... Banii se plăteau din diurna expediției. Erau niște bani buni, comparativ cu bursa de student primită la facultate, care constituia 22 ruble-noi pe lună. Deși suma era insuficientă pentru un trai decent, era suportabil. Altceva era însă că, nu era ce cumpăra la magazinele alimentare. Nu era nimic nici în magazinele cu mărfuri de gospodărie. Pe rafturi se găseau doar pâine și ceva din făinoase, așa că eram nevoiți să procurăm alimente de la oamenii din sate. Organizat, însă, nu se asigura nimic. Pentru noi era chiar bine că la țară nu erau bani și oamenii erau nevoiți să ne vândă diferite produse contra unei sume modeste, pe care le-o puteam oferi. Finanțarea noastră era făcută de la bugetul

de stat, prin intermediul Academiei. O valută foarte solicitată de săteni era spirtul, pe care îl primeam în cantități considerabile, având ca motiv necesitatea de curățire primară a pieselor arheologice.

Cum a fost și ce a însemnat prima întâlnire cu È. Rikman?

Despre magistrul È. Rikman pot spune doar lucruri bune. Erau foarte puțini oameni care contactau cu Domnia sa. Eu, însă, am avut în compania lui un confort cognitiv. El era foarte dur în atitudini, cerea să fie totul la un nivel calitativ foarte ridicat, ceea ce făcea să nu pierdem timpul. În activitățile Domniei sale, atât de cercetare în birou, cât și pe teren, totul era bine programat. De exemplu, în timpul ieșirilor în periegeze, el stabilea clar etapele de lucru, celebră devenind expresia „mergem până în acel loc și luăm câte un *păgar*”. Rikman vorbea puțin limba română, de fapt, el și

Sobari, 1962. Prima pagină a carnetului de șantier, semnat de Ion Niculița.

ruseste vorbea prost, plus că nu era vorbăreț. Venind în RSSM de la Moscova, a făcut vreo doi ani și cursuri de limbă română. În ciuda studiilor reduse de română se străduia singur să lectureze literatura de specialitate din România. Avea contacte cu mai mulți cercetători din România, printre care Ion Ioniță, Gheorghe Bichir ș.a. Ulterior, din cauza anumitor opinii diferite față de cele devenite oficiale în istoriografia din RSSM, a fost persecutat, chiar dacă nu erau motive reale. El făcea doar arheologie și nu se implica în aspecte politice. Organele de supraveghere din acea perioadă îi verificau pe toți, inclusiv echipa de arheologi care era formată din È. Rikman, L. Polevoi, I. Rafalovici, la care au aderat V. Lăpușnean – vorbitori de limbă rusă, precum și A. Nudelman, P. Bârnea, V. Marchevici și I. Hîncu – vorbitori de limbă română.

Descrieți în câteva cuvinte activitatea unei tabere arheologice din anii '60 ai secolului trecut.

Între primele activități legate de organizarea săpăturilor arheologice era angajarea muncitorilor. La sate era sărăcie lucidă, banii practic lipseau, și erau mulți doritori de a se angaja, inclusiv veneau oameni în vârstă, pentru a obține ceva bani. În timpul cercetărilor de la Comrat veneau și din localitățile vecine, de ex: din Dezghingea, pe care îi aduceam cu mașina, benzina fiind ieftină – 5 copeici litrul. Atât la Comrat, cât și ulterior la Sobari, ziua de muncă era foarte intensă, se lucra practic fără pauze, respectându-se strict metodologia cercetării. La ora 6 dimineața eram deja pe șantier, iar după pauza de prânz se făcea lucrul de laborator. După ora 18 magistrul È. Rikman ne dădea timp liber. Astfel, pe parcursul zilei făceam doar arheologie, fără informații politice. Acestea vor deveni element obligatoriu într-o perioadă mai târzie când va fi introdusă practica arheologică obligatorie pentru studenții de la Universitate. Hrana era foarte modestă, caracteristică pentru nivelul de trai al Moldovei sovietice din acele timpuri. În primele ieșiri pe teren erau două studente care, prin legături de rudenie cu conducerea gospodăriei agricole, facilitau procurarea proviziilor. Unele probleme se rezolvau și cu ajutorul foștilor studenți, care activau în funcții de conducere în localitățile unde se realizau săpăturile arheologice. În ciuda penuriei generale, la vârsta noastră de 20-30 de ani, noi nu muream de foame, chiar dacă nici mâncare multă nu era.

Cum privea administrația Universității implicarea studenților în echipele Academiei de Științe?

Într-adevăr, deseori săpăturile durau mult după începutul anului de studii. Decanul M. Munteanu ne-a permis să mergem pe câmp atât timp cât va fi nevoie. Dar dacă cu decanatul era totul convenit, cu unii membri ai corpului didactic – nu prea. Erau mai mulți care nu se uitau cu ochi buni la lipsa mea de la cursuri, deși aveam permisiunea contrasemnată, inclusiv de la rectorat. Spre exemplu, la Comrat am stat pe teren până în luna octombrie. La revenire am observat o atitudine puțin umilitoare a unor profesori, pornind de la premisa că era privit straniu să faci arheologie, o normalitate fiind să te ocupi cu istoria politica sau socială. Chiar aceeași profesori ca N. Bregovskaja, S. Brâsjakin și alții își permiteau comentarii acide. Lucrurile erau complicate și de faptul că, unii profesori, ca să completeze norma didactică cu ore, erau responsabili de unele cursuri în care nu prea erau competenți. La întrebările ce apăreau la ore, erau refractari, comentând că ar fi trebuit să frecventez orele la timp.

Mai erau alți studenți care erau interesați de arheologie?

Erau, dar nu au rezistat în timp, de exemplu Vladimir Botnariuc, care apoi a abandonat din cauza modului viață, aglomerat de activități. Eu mă simțeam foarte bine în compania arheologilor de la Academia de Științe. Ce este interesant că, în final teza de licență am făcut-o sub conducerea magistrului Rikman, care nu era angajat la Universitate, dar am avut o permisiune specială a rectorului. În acea

perioadă la facultate nu se prea făcea știință, majoritatea profesorilor erau indiferenți de cercetarea studentescă, mai ales că aveau ore de auditoriu suficiente, fiindcă pe atunci erau trei grupe la zi și una – cu frecvență redusă. La un moment dat prof. R. Engelhardt mi-a propus să fac teza de licență, având ca subiect răscoala lui Wat Tyler. La această temă am prezentat chiar și un referat, dar în cele din urmă am refuzat să continui studiarea ei. Materialele, acumulate la acea problemă, le-am dat mai apoi unui coleg mai tânăr, pe nume Brânzan. În acei ani toată cercetarea se făcea la Academie, unde exista și un fond special de carte în care erau și unele lucrări în limba română, printre care și unele numere ale revistei SCIV. Era acolo și un singur exemplar de „Getica” lui Pârvan, cea din prima ediție, fiindcă nici în România după cel de-al Doilea Război Mondial nu mai fusese reeditată.

Cum s-a format predispoziția științifică pentru epoca fierului?

Aceasta era tema de cercetare a magistrului È. Rikman, el mi-a propus să mă ocup de siturile mileniului I a. Chr. dintre Prut și Nistru. Rikman respecta enorm meseria de arheolog și nu accepta amatorismul în cercetare, cerea ca lucrările de specialitate să fie bine studiate și totdeauna documentate cu materiale. El insista să cunoști toată literatura chiar dacă lucați la teza de an sau la cea de licență. Tema mea de cercetare la licență a fost „Cultura Cerneahoviană în spațiul pruto-nistean”. Când am ajuns la susținere, Comisia de stat nu a avut nici o întrebare și am fost evaluat cu nota „5”, cea mai înaltă la acea vreme. De fapt, eu eram și secretarul acelei comisii, fiindcă aveam deja repartizare

Hansca, 1975. Vizita conducerii Facultății de Istorie și a Institutului de Istorie al Academiei de Științe în tabăra arheologică.

la catedră, fapt foarte rar pentru un tânăr de la țară. Unii profesori de la facultate nu priveau cu prea buni ochi angajarea mea la catedră. De asemenea, au încercat să pună anumite piedici și după revenirea mea din armată (serviciul militar obligatoriu în perioada 03.11.1963-23.08.1965) atât la facultate, cât și în echipa de cercetare de la Academie. Mai dificil a fost reluarea activităților la facultate, fiindcă și la rectorat erau oameni care nu doreau să fiu reangajat, între care secretarul comitetului de partid al Universității N. Kiricenko și prorectorul I. Racul. Dar era o hotărâre de guvern, care prevedea că cei plecați la serviciul militar să se întoarcă la locul muncă de unde au plecat. Istoria s-a repetat și mai târziu, după revenirea de la doctorantură din Moscova, deși susținusem teza. Alți colegi, au fost angajați fără probleme, chiar dacă nu susținuseră teza de doctor în termen.

Ce s-a schimbat în momentul revenirii din armată?

În primul rând a fost pus începutul cercetărilor de către Universitatea de Stat din Chișinău la siturile din epoca fierului din zona Hansca, care au durat în anii 1966-1977, 1979-1981. Cercetările la siturile de la Hansca au fost începute de către I. Hîncu în anul 1964. În 1966 am trecut și eu la Hansca. Acolo lucrase A. Meljukova, care mi-a propus să sap necropola parțial cercetată de ea anterior. Cum necropola s-a dovedit a fi deja distrusă, am săpat în perimetrul așezării. Era un colectiv bun la Hansca. Probleme de concurență cu colegii de la Academie nu erau, dar totuși colectivul devenise greoi. Nu se puteau determina cine e mai geniu dintre I. Rafalovici, V. Marcheveci, N. Chetraru etc., deși aparent erau prieteni. Din 1966 au început și practicile studențești la arheologie, care și

până atunci erau în plan, dar nu se făceau. Anumite încercări se făcuseră în anii '50, dar fără rezultat. În această direcție m-au ajutat I. Hîncu și I. Rafalovici. Totodată am insistat să implicam și pe studenți în cercetare. Administrația Universității, ca întotdeauna, nu punea la dispoziție nici materiale necesare, nici unelte. Când s-a pus problema procurării corturilor, discuțiile au ajuns până la ședința comitetului de partid al Universității. Mașina era pusă la dispoziție doar pentru a duce studenții la Hansca și a-i aduce la Chișinău. Deși se prevedea 50 cop. pe zi per student, contabilitatea de fiecare dată nu găsea bani. Obținerea fiecărui instrument: hârleț, lopată, perie, pensulă era un chin adevărat. Responsabilii de la Universitate demonstau o neînțelegere deosebită, îi deranja această activitate.

Spre deosebire de subdiviziunile universitare, la decanatul Facultății tot timpul am avut susținere, indiferent de decanii aflați în exercițiu. Facultatea a susținut practicile studenților, căci se scria în presă și prin aceasta era în favoare. În rest, erau implicații organizatorice minime. În acei ani, anii '60-'70, conducerea Universității acorda mai multă atenție la problemele fizicienilor și matematicienilor. Acolo erau profesori renumiți, fondatori de laboratoare etc., iar noi eram ca printre altele. Ne-a mers fala doar cu conferințele unionale și regionale.

Sfârșitul anilor '60 corespunde cu perioada doctoratului la Moscova, experiență pe care o veți repeta și peste 20 de ani la pregătirea și susținerea habilitatului. Cum a fost contactul cu lumea științifică de la Moscova?

În anul 1968 am obținut bursa de doctorat la Catedra de Arheologie a Universității „M.V. Lomonosov” din

Moscova. Conducătorul tezei a fost dr. conf. Irina Vladimirovna Iațenko. Teza a fost susținută în anul 1972 în cadrul Consiliului specializat în Arheologie și Etnografie, primul referent fiind K.F. Smirnov, iar al doilea – A.I. Meliukova. Tot acolo am susținut, în anul 1991, și teza de doctor habilitat. De data aceasta președinte al comisiei a fost G.A. Fedorov-Davâdov, iar referenți: D.A. Avdusin, V.B. Vinogradov și S.D. Raevski. La Universitatea din Moscova am fost primit normal, nu am avut probleme de integrare în viața științifică. Climatul era unul favorabil cercetării. Doctoranzii de la arheologie nu erau obligați să se prezinte fără necesitate la catedră, precum și la diferite solemnități. Acesta era un ordin mai vechi a prof. A.V. Arțihovski. La celelalte catedre aspiranții erau cooptați în munca obștească, la arheologie – nu. În perioada doctoratului am avut sprijin și înțelegere la toate nivelurile. Aceasta, dar și munca asiduă, mi-a permis să fiu printre pușinii care au susținut teza în termen – pe 3 ianuarie 1972. De fapt, la 15 noiembrie terminasem tot lucrul asupra textului, însă mi s-a oferit încă o luna de reflecție. Deoarece la Moscova se susțineau teze din toata Uniunea Sovietică, agenda era cam încărcată și am fost nevoit să-mi aștept rândul.

Care a fost activitatea Dumneavoastră după reîntoarcerea în RSSM?

Revenit în RSSM, am continuat cercetările în zona Hansca. Totul s-a schimbat după demisia lui I. Hîncu și a conducerii Institutului de Istorie și, respectiv, a celor de la Secția de Arheologie a Academiei de Științe. Acel moment a fost de cotitură și în relațiile arheologilor de la Academie cu cei de la Universitate. Vechea echipă era

Hanska, 1976. Grup de studenți participanți la practica arheologică.

Hanska, 1980. Prof. Ion Niculiță și Gheorghe Postică împreună cu studenții Facultății de Istorie, participanți la practica arheologică.

Butuceni, 2001. Cuvânt de felicitare al prof. Ion Niculiță pentru Ion Hîncu la cea de-a 70-a aniversare de la naștere.

considerată „cuib de naționalism”, deși nu era pentru ce, iar interzicerea publicării monografiei lui I. Hîncu¹ demonstrează cu lux de amănunte acest lucru. Conlucrarea în această perioadă s-a terminat. Anul 1977 a fost ultimul an când am lucrat cu I. Rafalovici. Eu eram considerat „omul lui Hîncu”, deoarece lucrasem cca 10 ani împreună. Documentar nu aveau dovezi, dar au fost aplicate alte metode pentru a scăpa de omul proscris. În anii 1979-1981 am mai revenit la Hansca, împreună cu Gh. Postică, fiind incluși în expediția lui P. Bârnea ca să încheiem săpăturile la siturile din epoca fierului, pe care responsabilii de sit la acel moment nu vroiau să le realizeze. Noi nu aveam bani și am luat un contract-proiect împreună cu I. Borzic. În anul 1978, neavând acces

pe situl de la Hansca, am realizat săpături arheologice la Suruceni, unde au fost cercetate o așezare din epoca bronzului, suprapusă de una hallstattiană timpurie, și la Dănceni – într-un sit hallstattian timpuriu. Iar după încheierea investigațiilor de la Hansca (1981), în anul 1982, împreună cu Valeriu Cavruc, am săpat un tumul și o așezare din epoca bronzului din preajma satului Bălăbănești.

Ce puteți să ne spuneți despre crearea Muzeului de Antichități al Universității?

Odată cu implicarea Universității de Stat în cercetările arheologice de la Hansca, în 1966, a fost încheiat un acord cu Academia de Științe, în a cărui bază materialul arheologic întregibil rămânea

¹ Vezi: *Население и культура Молдавии в X-XIV вв.* In: I. Hîncu, *Scara vieții* (Chișinău: Cartdidact 2016), 75-242.

Chișinău, Muzeul de Antichități „Tudor Arnăuț”, 2002. Prof. Ion Niculiță, fondatorul muzeului, împreună cu studenții Facultății de Istorie.

la universitate. Primele vestigii colectate, începând cu anul 1966, au fost depozitate într-un spațiu modest pe strada Șciusev 93-95, azi Teatrul „Alexei Mateevici” din Chișinău. În același sediu, pe atunci, era amplasat și Cabinetul de Criminalistică al Facultății de Drept. În anul 1968² colecția este reamplasată într-o sală mică din campusul universitar, bl. II, et. 2, aripa stângă, iar apoi în bl. III, et. IV. În anii 1972-1990, cu contribuția studenților, deveniți apoi arheologi Gheorghe Postică, Eugen Sava, Ilie Borzic, Valeriu Căvruc, are loc constituirea definitivă a Muzeului de Antichități. Odată cu darea în folosință a blocului central al USM, în anul 1986, Muzeul ocupă spațiul în care se găsește până în prezent – sala 535.

După mai multe căutări tabăra arheologilor universitari se va așeza pentru mai mult de două decenii în s. Butuceni. Care au fost considerentele ce au determinat această alegere?

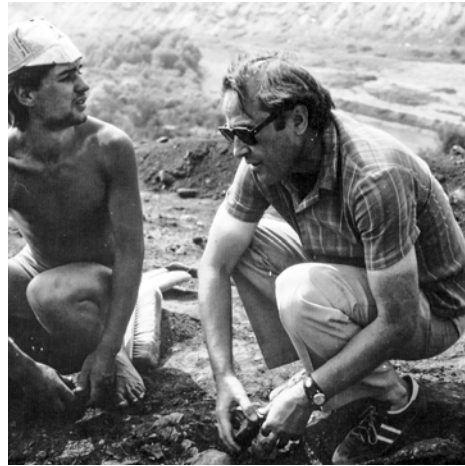
În 1981 a fost numită director al rezervației muzeale Orheiul Vechi o absolventă a Facultății de Istorie a USM, care a solicitat cercetarea monumentelor epocii fierului pentru completarea expoziției rezervației. Vestigii din epoca medievală aveau suficiente, dar din perioada traco-getică practic lipseau. Astfel, între anii 1983 și 2002, Butucenii vor deveni șantierul arheologic școală a Universității de Stat din Moldova. În circuitul științific, referitor la săpăturile de la Butuceni, era

2 Acest an este considerat drept dată oficială de constituire a Muzeului de Antichități. În anul 1990, prin decizia Senatului USM, muzeul este recunoscut drept subdiviziune a Facultății de Istorie și Filosofie. Începând cu anul 2012, în urma demersului Catedrei de Arheologie și Istorie Antică și a deciziei Senatului USM, Muzeul de Antichități poartă numele regretatului nostru coleg Tudor Arnăuț.

Butuceni, 1985. Prof. Ion Niculiță împreună cu studenții Facultății de Istorie, participanți la practica arheologică.

cunoscute mai multe vestigii colectate de Gh. Smirnov, care erau preluate în toate publicațiile. Problema consta în faptul că, L. Polevoi, care în perioada studenției a participat la săpăturile lui Gh. Smirnov, a declarat că acolo nu este nimic de valoare și nu are rost de efectuat cercetări arheologice. Din aceste considerente către începutul anilor '80 la Orheiul Vechi se săpa mai mult în zona siturilor din epoca medievală. Drept urmare a săpăturilor ce s-au derulat sub auspiciile USM au fost evidențiate fundamente de piatră ale unor construcții rămase necercetate de Gh. Smirnov, care, de fapt, nici nu săpase până la roca nativă, rămânând o mulțime de resturi ale complexelor *in situ*. Așa am descoperit la cetatea de la Butuceni vestigii din perioada primei epoci a fierului (secolele X-VIII a. Chr., și secolele VIII-VI a. Chr.), demonstrând fără echivoc că pe acel promontoriu a fost o locuire permanentă. Concomitent, săpături au fost inițiate la siturile de lângă

Butuceni, 1987. Prof. Ion Niculiță pe șantierul arheologic.

Mășcăuți, 1997. Prof. Ion Niculiță și doamna dr. Silvia Teodor pe șantierul arheologic.

s. Mășcăuți și la fortificația Potârca, din preajma s. Trebujeni. Apropo, rezultatele cercetărilor de la Butuceni din anul 1988, au stat la baza întocmirii primului raport arheologic din RSSM, scris în limba română cu caractere chirilice. Iar, începând cu anul următor, rapoartele au fost scrise cu caractere latine.

Una dintre cele mai discutate, dar și disputate descoperiri de la Butuceni o constituie ruinele Sanctuarului circular. După peste 30 de ani de la momentul descoperirii acelui complex ce ne puteți spune?

Tot ce a fost descoperit e publicat, că unii sunt contra sau pro... este o chestie individuală. Nimeni nu a încercat sa demonstreze că nu este așa cum am prezentat în monografia din 1987. Pe sit la un moment dat a fost făcută și reconstrucție. Sigur că mulți erau nemulțumiți, sanctuarul de la noi fiind mai vechi decât cele din spațiul intracarpatic, dar au fost nevoiți să

accepte argumentele noastre. Inclusiv profesorul clujean D. Protase a recunoscut că sunt lucruri comune între vestigiile de la Butuceni și cele din Munții Orăștiei.

Ați cercetat zona Butucenilor cca 23 de ani, ați publicat mai multe articole și o monografie, dacă ați face o concluzie, care ar fi ea?

Este un spațiu excepțional, sunt cunoscute sigur cinci situri fortificate (dar cred că sunt și mai multe), ale căror vestigii arată că ele au funcționat relativ în aceeași vreme. În componența artefactelor este foarte expresiv și materialul de import, care constituie cca 20% din toate fragmentele ceramice. Acest lucru ne vorbește de însemnătatea politică și economică a micro-regiunii. Au fost descoperite edificii cu fundament din piatră, urme ale zidului cu carcasă de lemn ce înconjură situl, zid din piatră și cărămidă. Pentru prima dată aici a fost descoperită cărămida arsă,

Saharna Mare, 2005. Cercetarea valului de apărare al fortificației getice.

Saharna „Țiglău”, 2008. Prof. Ion Niculiță împreună cu studenții Facultății de Istorie, participanți la practica arheologică.

dar de producție locală, care diferă față de cele din orașele pontice. Descoperirea fragmentelor de răsniță grecească, care după analiza petrografică denotă că au fost aduse din Grecia. La noi astfel de rocă lipsește. Totul dovedește că Răutul, până la Butuceni cel puțin, era navigabil. Dacă s-ar fi săpat azi, cu tehnologiile moderne am fi avut o imagine mult mai clară. Dar cred că situl nu ar fi supraviețuit în timp din cauza localnicilor, care utilizează piatra de aici pentru construcțiile contemporane. Este rău că nu s-a avut grijă de aceste descoperiri, atât getice, cât și medievale. Aș fi înțeles dacă nu ar fi fost aici o rezervație, dar așa nu este loc de scuze.

Începând cu anul 2001, cercetările se vor muta treptat la Saharna. Anume rezultatele investigațiilor din microzona Saharna le consider cele mai de suflet și mai productive. Siturile sunt conservate mai bine, pe când la Butuceni erau mai curând

rămăsite. La Saharna s-au păstrat aproape intact atât siturile arheologice, cât și landscapele. Aici am realizat, probabil, cea mai frumoasă descoperire din cariera mea – *Tezaurul de la Sabarna*. Azi la Butuceni ar fi mai greu de săpat, e multă lume cu interese departe de cercetările arheologice.

Unul dintre siturile la a cărui cercetare ați participat în anii de studenție a fost așezarea de la Sobari. În ce condiții a avut loc revenirea la investigațiile din Valea Bolatei.

În anul 1989 se revine la Sobari, după stoparea cercetărilor în anul 1971, când lui È. Rikman nu i-au mai dat fonduri pentru săpături. Chiar dacă acolo au fost unele dintre cele mai fructuoase rezultate, demonstrându-se că nu poate fi vorba de o cetate slavă ca prelungire a locuirii cerneahoviene, cu o continuare cronologică în sec. VI-VII. După așa concluzii

Saharna „La Vile”, 2014. Prof. Ion Niculiță împreună studenții de la Universitatea de Stat din Moldova și de la Universitatea Friedrich Schiller din Jena (Germania), participanți la practica arheologică.

ale magistrului, conducerea Academiei de Științe a sistat finanțarea săpăturilor. Principalul argument care a nemulțumit conducerea a fost descoperirea materialelor identice cu cele cunoscute în lumea provincial romană. Clădirea de piatră – paleobasilică, alte vestigii, și atunci, conform concepției sovietice privind evoluția comunităților barbare, neputând fi admisă o discuție despre romanizare și romani în spațiul dintre Prut și Nistru. Rikman a fost tare supărat de această atitudine, situație alimentată și de faptul că lui Gh. Cebotarenco i se oferise 75.000 ruble pentru cercetarea cetății Soroca, iar lui Rikman – nimic. Săpăturile au fost reluate în anul 1989. Deși era încă perioada sovietică, erau deja alte timpuri, plus ca am mers din partea USM. Astfel, cei de la Academie nu au mai creat probleme.

Perioada de după proclamarea independenței Republicii Moldova s-a materializat

și în colaborări mai intense cu colegii de peste hotare. Care dintre ele ați vrea să le scoateți în evidență?

În primul rând, colaborarea cu Gavrilă Simion de la Muzeul din Tulcea. În anii 1990-1991 am lucrat împreună la Celic-Dere, unde au fost implicați și studenții de la Universitate. În acea perioadă, conform unui acord de colaborare dintre Universitatea de Stat din Moldova și Muzeul din Tulcea, studenții facultății noastre au făcut practică arheologică la siturile din Dobrogea: Histria, Argamum, Halmyris etc. Colaborarea a fost benefică, mai ales, pentru viitorii specialiști în arheologie. De accesul la colecțiile Muzeului din Tulcea au beneficiat T. Arnăut, A. Zanoci, V. Banaru, Al. Popa, N. Mateevici ș.a., care ulterior au folosit aceste materiale la redactarea tezelor de doctor.

În al doilea rând aș evidenția colaborarea cu Institutul Român de Tracologie.

Sobari, 1993. Cercetători din România – dr. Ion Ioniță, dr. Virgil Mihăilescu-Bîrliiba și dr. Octavian Liviu Șovan – în vizită pe șantierul arheologic.

Sinaia, 2007. Profesorii Ion Niculiță și Gavrilă Simion.

În anul 1997 a fost organizată o echipa mixtă moldo-româno-ucraineană care, cu suportul financiar al Institutului Român de Tracologie, a întreprins investigații arheologice la o serie de situri din stepa Bugeacului. Astfel, cercetări arheologice au fost realizate, în special, la siturile din epoca fierului de la Cartal, Satu Nou,

Staraja Nekrasovka și Reni. Pentru prima dată s-a căutat intens prezența substratului traco-getic în acest spațiu. Totodată fiind atestate și descoperiri din alte perioade istorice, în deosebi, din perioada romană. Ca rezultat, a fost demonstrat că în sudul Basarabiei situația e similară cu cea din zona Galați-Barboși și Isaccea. Astfel, nu se mai poate vorbi că teritoriile de la nord de Dunăre erau în afara provinciilor romane. De exemplu, la Mănăstirea Ferapont de la Satu Nou au fost descoperite situri din sec. X a. Chr., care au continuat până în perioada romană. Tot acolo, anterior, au fost descoperite și resturile unui drum roman, legat de zona de trecerea peste Dunăre. Prezența romană la Cartal era cunoscută și anterior, însă au fost publicate foarte puține materiale din această perioadă. Azi nu știm cine se face vinovat de acea situație, ori autorul nu a vrut sau poate nu i s-a permis. Cert este că multe materiale au fost pierdute prin

Cetatea Albă, 1998. Profesorii Ion Niculiță, Ionel Căndea și Valeriu Sîrbu, împreună cu studenții participanți la investigațiile arheologice moldo-româno-ucrainene.

fonduri și depozite. În prezent se mai fac cercetări de proporții la Cartal, de către Ig. Brujako. În regiune se realizează și cercetări preventive și de salvare. Din păcate, materiale descoperite, deseori nu sunt toate publicate, acest lucru se explică prin lipsa sciților acolo, triburi dorite și căutate de unii cercetători.

Dacă azi ați fi un tânăr arheolog la primii pași în cercetare, unde ați dori să vă concentrați investigațiile?

Dacă azi aș reîncepe, aș fi vrut să merg tot la Butuceni și Saharna, microzone care prezintă ceva excepțional. Cercetarea acestor două centre de civilizație tracică, posibil că sunt și altele pe teritoriul dintre Prut și Nistru, a demonstrat că comunitățile

din epoca fierului de aici nu erau cu nimic mai prejos decât cele din Europa barbară. Cercetările de la Saharna au dat posibilitatea să stabilim evoluția neîntreruptă a comunităților sedentare în acest spațiu pe o perioadă de circa 1000 de ani, fapt ce vine să combată ideea unei migrații permanente a comunităților barbare.

Domnule Profesor, pe final, o concluzie laconică?

De fapt, eu am făcut tot ce trebuia să fac, fără extreme. Trebuie să fim realiști în acțiuni și în interpretarea acțiunilor. În viața aceasta, pe parcursul anilor, am încercat să-mi fac onest meseria, vorba poetului, *trecut-au ani și ani, și printre îngeri și dușmani, eu mi-am urmat menirea.*

Interviu realizat de *dr. conf. univ. Sergiu Matveev*, decanul Facultății de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova